

УДК 346.2

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2024.34.07>

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА СТРАХОВИХ РЕЗЕРВІВ

Кулакова Вікторія Денисівна,

orcid.org/0009-0005-4534-2367

аспірантка

(Науково-дослідний інститут

приватного права і підприємництва

імені академіка Ф. Г. Бурчака

Національної академії правових наук

України, м. Київ, Україна)

В статті розглядається поняття страхових резервів та їх правові основи в контексті страхової діяльності. Аналізується процес формування і управління страховими резервами, звертаючи увагу на законодавчі норми та вимоги, що регулюють цю сферу. Розглядаються методи оцінки резервів, їх вплив на фінансову стабільність страхових компаній та захист інтересів страхувальників. У статті висвітлюються ключові аспекти, які сприяють ефективному управлінню страховими резервами відповідно до вимог законодавства і забезпечують стабільність страхового ринку. Фінансові характеристики страховиків ґрунтуються на відокремленні страхових резервів від загального обсягу залученого капіталу. Це розмежування є необхідним для безперервного укладання страхових договорів та надання страхових відшкодувань. Формування цих резервів є важливою складовою фінансової стратегії страховика, що забезпечує стабільність і надійність на страховому ринку. Основною метою створення страхових резервів є гарантування здатності виконувати майбутні страхові виплати відповідно до умов страхових договорів та договорів перестраховання. Фундаментальним принципом у розрахунку страхових резервів є оцінка невиконаних зобов'язань страховика. Незважаючи на те, що кожен вид резерву може мати різну мету, вони всі слугують спільній цілі: забезпеченню фінансових гарантій відповідно до умов страхових угод. Для оптимальної організації страхових резервів система управління має включати чотири ключові компоненти: управління ризиками, процеси накопичення грошових коштів, контрольні механізми та стратегії заощаджень. У результаті розмір страхових резервів повинен відповідати зобов'язанням страховика, водночас інвестиції, зроблені з цих резервів, повинні відповідати принципам ліквідності, прибутковості та управління ризиками.

Ключові слова: страхові резерви, правовий режим майна, страхування, страхова компанія, платоспроможність, страхове відшкодування.

LEGAL REGIME OF ASSETS OF INSURANCE RESERVES

Kulakova Viktoriia Denysivna,

Postgraduate Student

(Academician F. H. Burchak Scientific

Research Institute of Private Law and

Entrepreneurship of National Academy

of Law Sciences of Ukraine,

Kyiv, Ukraine)

The article explores the concept of insurance reserves and their legal framework in the context of insurance activities. The author investigates the process of formation and management of insurance reserves, paying attention to legislative norms and requirements governing this

sphere. Methods of reserve evaluation, their impact on the financial stability of insurance companies, and the protection of policyholders' interests are analyzed. The article highlights key aspects that help ensure effective management of insurance reserves in accordance with legal requirements and ensure the stability of the insurance market. The financial characteristics of insurers are based on the separation of insurance reserves from the total volume of raised capital. This division is essential for the continuous conclusion of insurance contracts and the provision of insurance compensations. The formation of these reserves is a crucial component of an insurer's financial strategy, ensuring stability and reliability in the insurance market. The primary goal of establishing insurance reserves is to guarantee the ability to fulfill future insurance payments according to the terms of insurance contracts and reinsurance agreements. A fundamental principle in calculating insurance reserves is assessing the insurer's outstanding liabilities. Although the purpose of each type of reserve may differ, they all serve a common goal: to provide financial guarantees according to the insurance agreements. For optimal organization of insurance reserves, the management system should incorporate four key components: risk management, cash accumulation processes, control mechanisms, and savings strategies. As a result, the size of insurance reserves must correspond to the insurer's liabilities, while ensuring that investments made with these reserves align with liquidity, profitability, and risk management principles.

Key words: insurance reserves, legal regime of assets, insurance, insurance company, solvency, insurance indemnity.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших умов забезпечення платоспроможності страховиків є наявність страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань. Управління страховими резервами є важливим аспектом фінансової стійкості страхових компаній та захисту інтересів страхувальників. Однак існує ряд складнощів у формуванні та управлінні цими резервами відповідно до вимог законодавства. Зазначені труднощі вимагають розробки оптимальних стратегій управління страховими резервами, що безпосередньо залежить від особливостей правового режиму майна страхових резервів, який має визначатись законодавством.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематику страхових резервів та їх правового режиму вивчали Л. Шірінян (щодо розподілу страхових платежів на доходи і резерви), О. В. Олійник (щодо розміру страхових резервів та активів страховика), В. Д. Базилевич (щодо класифікації страхових резервів), Ю. Алескерова (щодо управління капіталом страхових компаній). Проте малодослідженими залишаються питання правового режиму майна страхових резервів, адже від цього режиму залежать ефективність управління страховими резервами, їх формування і використання.

Метою статті є виявлення прогалин у сучасному правовому полі та розробка рекомендацій для розвитку відповідних правових механізмів, що враховують особливості формування страхових резервів та визначення правового режиму їх майна.

Виклад основного матеріалу. Фінансова характеристика страховиків базується на відокремленні страхових резервів від загального обсягу залученого капіталу. Це необхідно для постійного укладання договорів страхування та виплат страхових компенсацій. Створення цих резервів виступає важливою складовою фінансової стратегії, яка забезпечує стабільність та надійність їхнього функціонування на страховому ринку. Мета формування страхових резервів полягає в забезпеченні можливості виконання майбутніх страхових виплат згідно з умовами укладених страхових договорів та перестраховання.

Відповідно до ч. 1-3 ст. 43 Закону України «Про страхування» страховик зобов'язаний формувати технічні резерви за всіма зобов'язаннями за договорами страхування

(перестраховання), проводити оцінювання розміру сформованих технічних резервів та застосованих методів, а також припущень для їх розрахунку, у тому числі з використанням статистичних даних, у порядку, встановленому нормативно-правовими актами Регулятора. Види технічних резервів, порядок та вимоги до їх розрахунку, вимоги до припущень, на яких базується розрахунок технічних резервів, методи оцінювання припущень встановлюються нормативно-правовими актами Регулятора. Технічні резерви для оцінки платоспроможності відображають суму грошових коштів, яку страховик мав би сплатити для передачі всіх зобов'язань за договорами страхування (перестраховання) іншому (умовно приймаючому) страховику [1].

Згідно зі ст. 45 Закону України «Про страхування» страховик зобов'язаний постійно мати обсяг прийнятних активів для покриття технічних резервів. Перелік, характеристики та вимоги до активів, що є прийнятними для покриття технічних резервів, встановлюються нормативно-правовими актами Регулятора. Інвестиції в активи для покриття технічних резервів здійснюються з метою забезпечення дотримання виконання зобов'язань за договорами страхування (перестраховання). Такі інвестиції мають максимально відповідати суті, валюті та строковості зобов'язань за договорами страхування (перестраховання). Вимоги до якості, ліквідності та диверсифікованості активів для покриття технічних резервів встановлюються нормативно-правовими актами Регулятора. Активи, сформовані для покриття технічних резервів, не можуть бути обтяжені для забезпечення виконання інших зобов'язань, ніж зобов'язання за договорами страхування (перестраховання). Активи, сформовані для покриття технічних резервів за договорами страхування за класами страхування життя (крім інвестиційного страхування), не є власністю страховика і не можуть бути обтяжені для забезпечення виконання інших зобов'язань, ніж зобов'язання за договорами страхування. Перелік активів для покриття технічних резервів страховика ведеться у вигляді окремого реєстру активів, порядок ведення якого встановлюється нормативно-правовими актами Регулятора [1].

Відповідно до п. 9-10 ч. 3 розділу 1 Положення про порядок формування страховиками технічних резервів, затверджено Постановою Правління Національного банку України 29 грудня 2023 року № 203, страховик зобов'язаний формувати і вести облік таких технічних резервів: резерв премій; резерв збитків, який включає: найкращу оцінку резерву заявлених, але не виплачених збитків з урахуванням вартості грошей у часі (далі – резерв заявлених, але не виплачених збитків); найкращу оцінку резерву збитків, які виникли, але не заявлені з урахуванням вартості грошей у часі (далі – резерв збитків, які виникли, але не заявлені); маржу ризику у резерві збитків. Страховик має право прийняти рішення про формування резерву збитків, які виникли, але недостатньо задокументовані, у складі резерву заявлених, але не виплачених збитків з урахуванням вимог, визначених у цьому Положенні. Страховик формує та веде облік технічних резервів окремо за зобов'язаннями за договорами прямого страхування, за зобов'язаннями за договорами вхідного перестраховання [з урахуванням матеріальності (суттєвості)] та за зобов'язаннями за договорами вихідного перестраховання. Рівень матеріальності (суттєвості) вважається порушеним, якщо розмір отриманої премії за договорами вхідного перестраховання за останні 12 місяців перевищує 10% від розміру отриманих премій за таким портфелем договорів [2].

Таким чином, відповідно до положень Закону України «Про страхування», страховики зобов'язані формувати технічні резерви для покриття своїх зобов'язань за договорами страхування та перестраховання. Ці резерви мають відображати реальну суму коштів, необхідних для передачі зобов'язань іншому страховику у випадку ліквідації чи іншої необхідності. Регулятор визначає порядок і методи розрахунку резервів,

включаючи використання статистичних даних для їх оцінки. Важливим є постійне дотримання вимог до активів, які мають покривати технічні резерви, з урахуванням їхньої якості, ліквідності та відповідності зобов'язанням. Ці активи не можуть бути використані для інших цілей, крім покриття страхових зобов'язань, що є гарантією захисту інтересів страхувальників. Регулятор також визначає вимоги до обліку резервів, зокрема резервів премій та збитків, з урахуванням їхнього матеріального значення. Наразі українське законодавство забезпечує вимоги до формування технічних резервів, що сприяє фінансовій стабільності страхових компаній та захисту інтересів страхувальників, але потребує подальшого вдосконалення для підвищення прозорості та відповідності міжнародним стандартам.

Отже, наразі необхідно звертатися не тільки до Закону, а й до нормативно-правових актів Регулятора, що безпосередньо визначають види технічних резервів, порядок та вимоги до їх розрахунку, вимоги до припущень, на яких базується розрахунок технічних резервів, методи оцінювання припущень, реєстр переліку активів для покриття технічних резервів страховика тощо.

Важливим елементом в управлінні страховими резервами є розуміння та врахування теорії ймовірностей. Згідно з цією теорією, страхові об'єкти можуть бути піддані ризикам в різний час та на різних територіях. Це означає, що страховик повинен приділяти увагу не лише ймовірності настання події, але й визначенню можливого ризику в різних сценаріях. Величина страхових виплат, яку страховик зобов'язаний виконати при страховому випадку, визначається страховою сумою, встановленою в умовах договору страхування. Ця величина може варіювати в межах страхової суми відповідно до умов договору. Такий підхід дозволяє страховим компаніям ефективно управляти фінансовими ресурсами та забезпечувати фінансову стійкість у разі великих страхових подій [3, с. 303].

Основним принципом розрахунку страхових резервів є оцінка невиконаних зобов'язань страховика. Мета у кожного виду резерву своя, але всіх їх об'єднує одне призначення – забезпечити фінансові гарантії відповідно до договорів страхування. Відповідно до цього принципу, джерело формування спеціального економічного регламенту страхових резервів здійснюється за рахунок коштів, які надходять від страхувальника у вигляді страхових премій. Ці кошти не належать клієнту і можуть бути в його розпорядженні лише на час дії договору страхування [4].

Для оптимізації процесу організації страхових резервів з метою забезпечення фінансової непохитності страхових компаній, потрібно розглядати модель системи управління страховими резервами, яка має містити в собі 4 позиції: управління ризиком, керування процесом накопичення грошових ресурсів, процесом контролю та процесом заощадження.

Розмір страхових резервів не може бути постійним, оскільки відповідальність страховика за діючими договорами також постійно змінюється через безпосередність процесів страхування. Ймовірний і ризиковий характер руху грошових коштів говорить про можливість невідповідності між обсягом сформованих резервів і потребою страхової виплати. Відповідно до прийнятої техніки формування страхових резервів та вимог законодавства кожен вид зобов'язань страхової компанії повинен перекиватися окремим страховим резервом, що закріплюється в наказі про облікову політику страхової компанії [5, с. 33].

Однією з найважливіших умов забезпечення платоспроможності страховиків є наявність страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань. Резерви є тимчасово вільними спеціальними оборотними страховими ресурсами. Резервні кошти враховуються, як резерви майбутніх виплат за

страховими зобов'язаннями перед клієнтами. Абсолютна величина коштів, що акумулюється в резервах, повинна постійно збільшуватися разом із зростанням кількості діючих договорів. Страхові резерви утворюються з одержаних страхових внесків. Законодавство України не відносить страхові платежі до доходів від страхової діяльності в момент їх надходження, а передбачає попередній розподіл таких платежів на зароблені і незароблені страхові платежі. Одержані страхові платежі стають доходами, тобто заробленими платежами поступово, з плином часу, оскільки ймовірність настання страхового випадку і відповідно ймовірність виплати страхового відшкодування поступово знижуються. У зв'язку з цим страхові платежі потребують розподілу на доходи і резерви [6].

Фахівці в сфері страхування зазначають, що використання коштів страхових резервів має цільове призначення. Страховик у змозі їх використовувати тільки у разі настання страхового випадку за укладеними ним договорами страхування. Інакше кажучи, особливість організації діяльності страховика визначається своєрідністю страхового процесу, на вході і на виході якого знаходяться гроші, які лише тимчасово затримуються у страховика. Одним із критеріїв фінансової надійності страховика виступає достатність страхових резервів, які відображають обсяг страхових зобов'язань за укладеними договорами страхування. Розмір страхових резервів має бути адекватним прийнятим страховим зобов'язанням. Виконання страхових зобов'язань в першу чергу має здійснюватися за рахунок коштів страхових резервів, а їх достатність обумовлено правильно визначеною тарифною ставкою. Акумуляовані у страхові резерви премії деякий час перебувають у розпорядженні страховика і можуть бути інвестовані з метою одержання додаткового доходу. Проте тимчасово вільні кошти страхових резервів, інвестовані страховиком, підлягають регулюванню з боку держави, бо вони є коштами страхувальників і мають бути повернуті їм при настанні страхової події. Крім того, при розміщенні тимчасово вільних коштів страхових резервів необхідно враховувати характер розподілу ризику; термін страхування; обсяг акумуляованих коштів; необхідність в інвестиційному доході. Проведення страхування потребує спочатку внесення страхової премії, а потім – надання страхової послуги у вигляді виплати страхової суми або страхового відшкодування. Моменти надходження страхових премій і виплати страхового відшкодування, як правило, не збігаються, що дає змогу страховикові акумулювати значні кошти у вигляді страхових резервів [7, с. 194].

Отже, кошти страхових резервів мають суворо цільове призначення і можуть використовуватися страховиком виключно для виконання страхових зобов'язань за укладеними договорами. Важливим критерієм фінансової надійності страхової компанії є достатність страхових резервів, що відповідають обсягу прийнятих зобов'язань. Акумуляовані премії можуть бути інвестовані для отримання додаткового доходу, однак ці інвестиції регулюються державою, оскільки кошти належать страхувальникам і повинні бути доступними при настанні страхової події. Активи страховика, сформовані за рахунок цих резервів, мають відповідати критеріям ліквідності, диверсифікації, надійності та прибутковості. Це забезпечує своєчасне виконання страховиком його зобов'язань перед клієнтами.

В спеціальній літературі зі страхування досить структуровано наводиться класифікація страхових резервів. Так, страхові резерви поділяються на технічні резерви і резерви із страхування життя (математичні резерви). Відповідно, технічні резерви поділяються на резерви збитків та резерви премій. Резерви збитків включають резерв заявлених, але не врегульованих збитків, та резерв збитків, що відбулися, але не заявлені. Резерви премій складаються з резерву незароблених премій, резерву коливань збитковості та резерву катастроф. Науковець розраховує технічні резерви, виходячи

із базової страхової премії, адже вона є основним джерелом формування технічних резервів. Так, резерв незароблених премій – це частина базової страхової премії, яка надійшла за договорами, що укладені та діють як у звітному періоді, так і в період дії договору страхування, який виходить за межі звітного періоду. Для розрахунку резерву незароблених премій види страхової діяльності поділяються на три облікові групи. До першої облікової групи належать такі види страхування: страхування від нещасних випадків та хвороб; добровільне медичне страхування; страхування засобів наземного транспорту; страхування засобів повітряного та морського транспорту; страхування вантажів; інші види майнового страхування; страхування відповідальності власників автотранспортних засобів; страхування інших видів відповідальності. Для першої облікової групи є два варіанти розрахунку резерву незароблених премій. Відповідно до першого варіанта незароблена премія обчислюється окремо за кожним договором страхування методом *pro rata temporis* – розрахунок незаробленої премії пропорційно невикористаному строку дії договору страхування на звітну дату. Незароблену премію визначають як добуток взятої для розрахунку базової страхової премії на відношення строку дії договору страхування, який ще не закінчився (у днях), до всього строку дії договору страхування (у днях). За другим варіантом незароблена премія розраховується за «методом 1/24» – базова страхова премія, отримана за договорами страхування, утворюється залежно від місяця набуття відповідальності страховиком, періодичності сплати бруто-премії та строку дії договору. До другої облікової групи належать такі види страхування: страхування фінансових ризиків; страхування відповідальності позичальників за непогашення кредитів. Незароблена страхова премія за цими видами страхування визначається за кожним договором страхування в розмірі базової страхової премії до повного вичерпання строку дії договору страхування. Види страхування, які передбачають можливість укладання договорів страхування з відкритими (невизначеними) датами початку та кінця дії, належать до третьої облікової групи. У цій групі незароблена страхова премія розраховується за кожним договором страхування в розмірі 40% базової страхової премії на звітну дату. Сума незаробленої страхової премії, обчисленої за всіма договорам кожного виду страхування, становить резерв незароблених премій страховика з цього виду страхування на звітну дату. Резерв заявлених, але не врегульованих збитків створюється страховиком для забезпечення виконання зобов'язань та включає витрати на врегулювання збитків за договорами страхування, не виконаними чи виконаними не в повному обсязі, які виникли у зв'язку з настанням страхових подій, які були у звітному чи в попередньому періоді та про факт настання яких було повідомлено страховику належним чином. Величина неврегульованого збитку визначається за кожною заявою страхувальника (застрахованої особи), але не може перевищувати правову суму, визначену договором страхування. Розмір резерву заявлених, але не врегульованих збитків визначається за кожною неврегульованою претензією і відповідно до суми збитку, викликаного настанням страхової події, підлягає компенсації згідно з договором страхування. Величина резерву заявлених, але не врегульованих збитків відповідає сумі заявлених збитків протягом звітного періоду. Ця величина збільшується на суму неврегульованих збитків за періоди, які передували звітному, та зменшується на суму вже сплачених протягом звітного періоду збитків. Резерв збитків, які виникли, але не заявлені призначений для забезпечення виконання страховиком взятих зобов'язань, включаючи витрати з урегулюванню збитків за договорами страхування та збитки, що сталися у звітному періоді в результаті настання страхових подій, про факт настання яких страховику не було заявлено чи було заявлено в неналежному порядку, зазначеному в договорі страхування, чи згідно із законом. Резерв катастроф призначений для

покриття надзвичайного збитку, який виявився результатом непереборної сили чи масової аварії, внаслідок чого у страховика виникає необхідність у виплаті страхових компенсацій за великою кількістю договорів страхування. Критерієм віднесення до катастрофічних ризиків є, як правило, не ступінь самого ризику, а ймовірний характер настання страхових випадків за укладеними договорами страхування. Резерв коливань збитковості слугує для компенсації витрат страховика за здійснення страхових виплат у випадках, коли значення збитковості страхової суми у звітному періоді перевищує очікуваний (нормативний) рівень збитковості, який є основою для обчислення нетто-ставки страхового тарифу за видом страхування. Страхові організації можуть самостійно визначати напрями використання коштів з резерву попереджувальних заходів за дотримання чинного законодавства та за погодженням з державним органом нагляду за страховою діяльністю. Заходи фінансуються виходячи з фактичної наявності коштів на попереджувальні заходи на підставі укладених договорів з фізичними чи юридичними особами, які здійснюють зазначені заходи. Резерв попереджувальних заходів утворюється шляхом відрахувань від страхової брутто-премії в розмірі певного відсотка, закладеного в страховому тарифі [8, с. 460–462].

Отже, технічні резерви складаються з резервів збитків та премій. Резерви збитків включають заявлені, але не врегульовані збитки, та збитки, що відбулися, але не були заявлені. Резерви премій охоплюють незароблені премії, коливання збитковості та катастрофи. Для точного розрахунку незароблених премій використовуються методи *pro rata temporis* або «1/24», залежно від договору страхування. Резерви збитків забезпечують виплати за страховими подіями, враховуючи як заявлені, так і незаявлені випадки. Окрім того, передбачені резерви для покриття надзвичайних збитків (катастроф) та коливань збитковості. При цьому, страхові організації також мають право використовувати резерв попереджувальних заходів відповідно до законодавства та згоди державного наглядового органу.

Резерви зі страхування життя формуються у сфері страхування життя, яка включає: страхування життя на випадок смерті, дожиття до певного віку, строку або події в житті; пенсійного страхування; страхування життя з умовою періодичних виплат (ренти, анuitету) та/або за участю страхувальника в інвестиційному доході страховика. Утворення таких резервів регламентується окремим положенням про формування страхових резервів у сфері страхування життя, узгодженим з державним регулятором. Страховий резерв зі страхування життя — це резерв, що формується страховиком за окремою страховою угодою для виконання зобов'язань за майбутніми виплатами, передбаченими умовами угод страхування. Метод розрахунку резерву зі страхування життя визначається такими чинниками: різновиди ризиків, що покриваються угодою страхування життя; співвідношення страхових сум за ризиком смерті й ризиком дожиття; способи внесення страхових внесків (одноразовий або розстрочений); різновиди страхових виплат (одноразові, серійні, змішані); рух грошових коштів та їх інвестування. Особливості формування резервів зі страхування життя можуть визначатися також типами страхових продуктів. З позиції отримання інвестиційного доходу світова практика пропонує різні види полісів зі страхування життя. Основними з них є: традиційні поліси (без участі в прибутку); поліс із участю в прибутку; пайові поліси. За традиційними полісом інвестиційний дохід забезпечується страховиком. Весь страховий внесок або його частина, залежно від моделі руху грошових коштів за окремою угодою використовується страховиком на формування страхового резерву. Варіант управління страховим резервом такого типу передбачає повну відповідальність страховика за отримання інвестиційного доходу [6].

Формування резервів зі страхування життя здійснюється відрахуванням частини страхової премії, яка передбачена для забезпечення страхових виплат (нетто-премії), та

частини інвестиційного доходу від розміщення тимчасово вільних коштів страховика. Технічні резерви – це показник, який виражає грошову оцінку обов'язків страховика за страховими зобов'язаннями, і одночасно – сума коштів, що є гарантією виконання зобов'язань перед страхувальниками з огляду на наявні у портфелі страховика договори страхування. Технічні резерви дають змогу страховику бачити загальний обсяг відповідальності за діючими договорами їх страхування. Обсяг технічних резервів, як зазначає О. В. Олійник, має бути достатній для покриття відшкодування всіх збитків за діючими договорами страхування, навіть у випадках припинення надходження премій за договорами. З огляду на це при оцінюванні фінансового стану страховика та його надійності, розміру статутного фонду і резервів, вільних від зобов'язань, правильно розрахованої тарифної ставки та збалансованого страхового портфеля важливе місце має надаватися достатності страхових резервів. Резерви зі страхування життя мають у своєму складі резерви довгострокових зобов'язань (математичні резерви); резерви належних виплат страхових сум. Величина резервів довгострокових зобов'язань обчислюється актуарно, окремо за кожним договором за методикою формування резервів зі страхування життя. Страховики країн ЄС, які здійснюють ризикові види страхування, формують резерви премій та резерви збитків. Резерв незаробленої премії – це страховий резерв, призначений для виплат страхового відшкодування в майбутньому, а отже, являє собою витрати майбутніх періодів. Резерв катастроф формується з метою забезпечення страхових виплат у разі настання природних катастроф або значних промислових аварій, у результаті яких буде завдано збитків численним страховим об'єктам і коли постає потреба здійснювати виплати страхового відшкодування в сумах, що значно перевищують середні розміри збитків, які взято до уваги при розрахунку страхових тарифів. Резерв коливань збитковості дозволяє страховикам компенсувати перевищення своїх витрат, що пов'язані з відшкодуванням збитків, у випадках, коли фактична збитковість страхової суми за видом страхування на звітний період перевищує очікуваний рівень збитковості, який узятो за основу при розрахунку тарифної ставки за цим видом страхування. Що ж до резерву збитків, то фіксуються суми виплат, які передбачаються за страховими випадками, що настануть до закінчення фінансового року. При цьому резерв є сумою таких елементів: невизначених збитків, які розраховуються в розмірі 5% від сум надходжень страхових премій; заявлених, але ще не врегульованих збитків, тобто збитків, за якими ще не складений розрахунок страхового відшкодування; урегульованих, але ще не сплачених збитків, тобто збитків, які заявлені страхувальником і зафіксовані в реєстрах обліку страховиком та за якими складений розрахунок страхового відшкодування, але відшкодування ще не надане. На жаль, порядок визначення розміру технічних резервів, який застосовують українські страховики, недостатньо відбиває обсяг відповідальності страховика за діючими на момент оцінки договорами страхування [7, с. 194–195].

Отже, достатність резервів є критерієм надійності страхової компанії, оскільки вони повинні покривати всі можливі збитки навіть у випадку припинення надходження премій. Резерви зі страхування життя включають резерви довгострокових зобов'язань (математичні резерви) та резерви належних виплат страхових сум, що обчислюються актуарно. Резерв незаробленої премії, резерв катастроф та резерв коливань збитковості також відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності страховика. Це дозволяє страховику належним чином підготуватися до виплат за страховими випадками. Проте порядок визначення технічних резервів в Україні, на нашу думку, потребує вдосконалення, оскільки він недостатньо точно відображає відповідальність страховика за поточними договорами страхування.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, пропонуємо класифікувати страхові резерви страхової компанії наступним чином:

- 1) технічні резерви:
 - a) резерви збитків:
 - i) резерв заявлених, але не врегульованих збитків;
 - ii) резерв збитків, які виникли, але не заявлені;
 - b) резерви премій:
 - i) резерв незароблених премій;
 - ii) резерв коливань збитковості;
 - iii) резерв катастроф;
- 2) резерви із страхування життя:
 - a) довгострокових зобов'язань (математичні резерви);
 - b) належних виплат страхових сум.

Страхові резерви є ключовим елементом фінансової стабільності страхових компаній, забезпечуючи виконання їхніх зобов'язань перед застрахованими особами. Правовий режим майна страхових резервів спрямований на захист інтересів страхувальників та забезпечує ефективне використання резервів для покриття ризиків. Нормативна база, яка встановлює вимоги до формування, використання та інвестування страхових резервів, грає важливу роль у збереженні платоспроможності страхових компаній. Це створює надійний механізм управління ризиками та підтримує довіру споживачів до страхового ринку.

Проте, наразі, відповідно до закону, активи для покриття технічних резервів мають відповідати суті, валюті та строковості зобов'язань, що ускладнює диверсифікацію інвестицій страховиків. Непослідовність у цих вимогах може обмежувати можливість для інвестиційних стратегій, що призводить до меншої ліквідності та гнучкості. В умовах економічної нестабільності в Україні та волатильності валют, страхові компанії можуть стикатися з труднощами у дотриманні цих вимог, що може підвищити ризик платоспроможності.

Правовий режим майна страхових резервів страхової компанії пропонуємо визначити як врегульований законодавством та встановлений власником майна або уповноваженим ним органом (окрім коштів страхових резервів із страхування життя, які не є власністю страховика) порядок, умови формування та використання страхових резервів, які формуються для виконання страховою компанією умов договору страхування та її інвестиційної діяльності. При цьому активи, сформовані для покриття технічних резервів, не можуть бути обтяжені для забезпечення виконання інших зобов'язань, ніж зобов'язання за договорами страхування (перестрахування). Отже, з правової точки зору, резервний (страховий) фонд і статутний капітал (статутний фонд) є певним забезпеченням інтересів кредиторів. Хоча українське законодавство поступово адаптується до міжнародних стандартів, таких як Solvency II, ще залишається значна різниця в підходах. Це створює труднощі для міжнародних страховиків, які працюють в Україні, та може призвести до ризиків при інтеграції з глобальними ринками страхування.

Наразі на ринку страхових послуг посилюється конкуренція, що призводить до зниження страхових тарифів за послуги, наслідком чого є незабезпечення формування страхових резервів та може створити загрозу банкрутству страхової компанії, знизити рівень довіри споживачів, тому регулятору слід детально здійснювати пруденційний нагляд та слідкувати за якістю активів страховиків.

Список використаних джерел:

1. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>.

2. Постанова Правління Національного Банку України від 29.12.2023 № 203 «Про затвердження Положення про порядок формування страховиками технічних резервів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0203500-23#Text>.

3. Алескерова Ю., Сідак О. Управління капіталом страхових компаній. Інфраструктура ринку. 2018. Вип. 18. С. 300–306.

4. TOP Insurance journal. URL: <https://forinsurer.com/top>.

5. Яблуновська Г. С. Резерви страхових компаній України. Трансформація страхового ринку України в світлі сучасних економічних викликів: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених, м. Миколаїв, 18-19 квітня 2023 р. Миколаїв: МНАУ, 2023. С. 31–33.

6. Шірінян Л., Глуценко А. Комплексна оцінка факторів фінансової стійкості страхових компаній України, 2005. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/bitstream/123456789/14338/1/8.pdf>.

7. Олійник О. В., Нагаєва Г. О. Страхування: навч. посіб. Харків: Стильна типографія, 2020. 256 с.

8. Базилевич В. Д. Страхування. К.: Знання, 2008. 1019 с.